

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.07.088>
УДК 327:339.923] ((4)+(5-11))

І.С. ПІЛЯЄВ, д-р політичних наук,
проф. н. с. сектору міжнародних фінансових досліджень,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
вул. Панаса Мирного, 26, 01011, Київ, Україна,
e-mail: igor.piliaiev@gmail.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7509-3158>

АЗІЙСЬКИЙ БАНК ІНФРАСТРУКТУРНИХ ІНВЕСТИЦІЙ: РОЛЬ І ТРЕНДИ ВПЛИВУ НА МІЖНАРОДНУ ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ

Досліджено передумови, причини створення, природу, роль і сучасні тренди впливу Азійського банку інфраструктурних інвестицій (АБІІ) в контексті зміцнення лідерських позицій Китаю у світових фінансах, економіці та політиці. Визначено можливі напрями та формати співпраці України з АБІІ в сучасних умовах європейської інтеграції та глобалізації.

Ключові слова: Азійський банк інфраструктурних інвестицій; Бреттон-Вудська система; міжнародні фінансові інституції; банки розвитку; глобальне лідерство.

Суперництво США як старого світового гегемона, що поступово втрачає глобальне лідерство, та КНР як нової наддержави, що формується, стрімко змінює ландшафт і центри тяжіння світового фінансового ринку. За прогнозою оцінкою МВФ на квітень 2020 р., що враховує наслідки пандемії коронавірусу, ВВП КНР за паритетом купівельної спроможності в поточному році перевищить 20% від світового, тоді як відповідна частка США становитиме 14,7%. Водночас питома вага групи країн БРІКС, де провідну роль відіграє Китай, перевищить третину світового ВВП (за ПКС) і сягне 47,36 трлн. міжн. дол. (34,2%), тоді як частка групи країн «Великої сімки» (за провідної ролі США) дорівнюватиме 28,7%, або 39,75 трлн. міжн. дол.¹

Уже в ході подолання світової фінансової кризи 2009—2010 рр. КНР через свої банківські структури — Китайський банк розвитку і Ексімбанк Китаю —

¹ Розраховано автором за: International Monetary Fund / World Economic Outlook Database. — 2020. — April [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.imf.org> (дата звернення: 7.05.2020).

Ц и т у в а н н я: Піляєв І.С. Азійський банк інфраструктурних інвестицій: роль і тренди впливу на міжнародну фінансову систему. *Економіка України*. 2020. № 7. С. 88—107. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.07.088>

виділила більше грошей країнам, що розвиваються, ніж Світовий банк: 110 млрд. дол. проти 100,3 млрд. дол.², розпочавши там масштабне інвестування в стратегічні природно-ресурсні активи та інфраструктурні об'єкти.

У жовтні 2013 р., під час візитів до Казахстану та Індонезії, новий президент Китаю Сі Цзіньпін окреслив амбітні плани Пекіна щодо орієнтованого на Центральну Азію та Європу суходільного «Економічного поясу Шовкового шляху» та націленого на Південно-Східну, Південну та Північну Азію «Морського Шовкового шляху ХХІ століття» — сучасних модифікованих, адаптованих до процесів регіоналізації та глобалізації версій відновлення давніх торговельних шляхів, які мають багатовікову історію. Ці дві ініціативи Китай згодом об'єднав в єдину пропозицію «Один пояс, один шлях» (ОПОШ), відцентровану саме на Китай як ключовий хаб мегапроєкту.

Зважаючи на свою обмежену силу голосу у світових фінансових установах та Азійському банку розвитку (АБР), Китай реалізує подвійну стратегію реформування існуючої глобальної фінансової системи. З одного боку, він солідаризується з іншими економіками і країнами, що розвиваються, насамперед з членами БРІКС (Бразилією, Росією, Індією і ПАР), котрі мають спільне уявлення про свою недостатню представленість у нинішній світовій фінансово-економічній системі, в якій домінує Захід, і спільну мету щодо суттєвого реформування цієї системи³, а з іншого, з 2013—2014 рр. КНР розпочала створення власних міжнародних фінансових організацій, таких як Азійський банк інфраструктурних інвестицій (АБІІ) і, певною мірою, Новий банк розвитку (НБР) БРІКС.

За оцінкою АБР, сукупний попит 45 країн Азії, що розвиваються, на інвестиції в розвиток інфраструктури становитиме в період 2016—2030 рр. 26 трлн. дол., або 1,7 трлн. дол. щороку. Без урахування витрат, пов'язаних з адаптацією до кліматичних змін, цей попит дорівнюватиме 22,6 трлн. дол., або 1,5 трлн. дол. щороку⁴. Слід зазначити, що Світовий банк і АБР разом не мають достатнього потенціалу для задоволення цього величезного інвестиційного попиту — їх фінансові можливості є в десятки разів меншими. Водночас високі ризики і тривалий цикл будівництва інфраструктурних проєктів розвитку стримують приватних інвесторів. На цьому тлі АБІІ саме й покликаний заповнити інвестиційну прогалину щодо розбудови інфраструктури в країнах Азії та пострадянського простору. На кінець червня 2020 р. АБІІ ухвалив для фінансування 80 інфраструктурних проєктів загальною сумою інвестицій у 17,9 млрд. дол.⁵ АБІІ та НБР порушили гегемонію США та їх партнерів по G7 на світовому фінансовому ринку, зокрема, серед багатосторонніх банків (інституцій фінансування) розвитку.

² BBC news [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-12212936> (дата звернення: 05.05.2020).

³ У результаті реформи процедури голосування у МВФ, започаткованої у 2010 р. і реалізованої у 2015 р., частка голосів КНР у МВФ збільшилася з 3,81 до 6,16%.

⁴ Meeting Asia's Infrastructure Needs / Asian Development Bank. — Manila : ADB, 2017. — 131 р. — Р. 9 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/227496/special-report-infrastructure.pdf>

⁵ Quick Facts / Asian Infrastructure Investment Bank's [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.aiib.org/en/index.html> (дата звернення: 24.06.2020).

Отже, **мета статті** — дослідити роль АБП в системі міжнародних фінансових відносин, визначити стан і тренди його впливу на інституціонально-структурну трансформацію регіонального та глобального лідерства, застосовуючи міждисциплінарно-синергетичний підхід, що поєднує останні досягнення полічної економії, теорії міжнародних відносин, глобалістики й транзитології.

Часто до діяльності АБП та інших трансрегіональних багатосторонніх фінансових структур, створених за ініціативою та з провідною роллю Китаю, підходять спрощено, по-доктринерському, з позицій «гри з нульовою сумою», тобто в термінах і цінностях «холодної війни», характерної для біполярного світу другої половини ХХ ст. Так, за твердженням В. Сведенцова з Російського інституту стратегічних досліджень, діяльність китайських фінансових інституцій, передусім Банку розвитку Китаю та Ексімбанку Китаю, «підірвала вплив Світового банку в Азії», а далі «домінування КНР у світі міжнародних фінансів Пекіну необхідно було закріпити через створення відповідної міжнародної фінансової інституції, в якій КНР мала відігравати вирішальну роль. У цій ролі виступив АБП» [1, с. 56]. Вважаємо такі висновки надто перебільшеними, коли бажане, швидше за все, видається за дійсне. Скоріше, ідеться про наявний тренд, а не про результат. Причому тренд досить стрімкий та потужний.

Водночас, наприклад, у Х. Вана, політеконома з канадського Університету Ватерлоо, певний подив і непорозуміння викликає «неоднозначність ставлення Китаю до системи багатостороннього фінансування розвитку, що віддзеркалюється його розпливчастим і/або суперечливим ставленням до низки інших питань глобального фінансового управління» [2, с. 234]. На думку Вана, політика Китаю щодо АБП та НБР БРІКС вказує на «відсутність дотепер у сфері глобального фінансового управління нової цілісної китайської моделі» і є проявом «неоднозначного ставлення Китаю до існуючого фінансового порядку, в якому домінують розвинуті країни» [2, с. 237]. В іншій праці Е. Геллайнер і Х. Ван роблять висновок, що «Китай, схоже, намагається одночасно кинути виклик існуючому порядку і зміцнити його» [3]. Натомість, на думку С. Бабонеса (Австралія), Дж. Еберга (Швеція) і О. Годзі (Велика Британія), роль Китаю в глобальному економічному управлінні (принаймні, в обмеженій сфері міжнародного фінансування розвитку) великою мірою визначається поведінкою «бізнес як завжди», і хоча на регіональному рівні така роль дійсно становить виклик історичній ролі Японії, проте це дозволяє припустити, що китайська модель не така революційна, як вважають багато сучасних аналітиків [4].

З початку ХХІ ст., на тлі послаблення глобальної ролі МВФ і Світового банку, фінансові можливості Китаю значно зросли [5, с. 480]. Після світової фінансової кризи 2008 р. зовнішня політика КНР стала більш ініціативною, наполегливою і глобально орієнтованою [6, с. 355]. При цьому, на думку сингапурського політеконома Хонг Ю, внутрішня економічна ситуація є головним фактором у формуванні та реалізації ОПОШ [6, с. 355].

Наприкінці 2014 р. уряд КНР ухвалив рішення про створення спільно з провідними китайськими державними і комерційними банками Фонду Шовкового шляху обсягом 40 млрд. дол. для інвестицій у розвиток транс-

континентальної (євроазійської) та пан'азійської інфраструктур (на території 18 країн) уздовж транзитних маршрутів «Економічного поясу Шовкового шляху» (ЕПШШ) [7, с. 355], розмір якого в майбутньому може зрости⁶.

На відміну від знаменитого плану Маршалла щодо економічного відновлення Західної Європи після Другої світової війни, стратегічний мегапроект «Один пояс, один шлях» не обмежується рамками одного регіону, а орієнтований на глобальний рівень: з географічної точки зору він охоплює 60 країн за маршрутами Шовкового шляху, що проходять чи передбачають проходження через північ, центр та південь Євразії, охоплюючи Близький Схід, Європу і навіть Африку, а в потенціалі можуть набути цілком глобального виміру.

На думку Хонг Ю, Китай «має намір змінити світовий порядок, а не підлаштуватися під форми мінливого світу» [6, с. 356]. На відміну від своїх попередників, Сі Цзіньпін відмовився від започаткованої Ден Сяопіном довготривалої політики Китаю «триматися в тіні в міжнародних відносинах», яку з 1980-х років сповідували всі китайські лідери. Наразі зовнішня політика Китаю стає «більш централізованою, ініціативною й навіть агресивною» [6, с. 356]. Після зайняття в листопаді 2012 р. вищого посту в ЦК КПК Сі Цзіньпін зосередив у своїх руках владні повноваження щодо вироблення зовнішньої політики, очоливши Центральну керівну групу в закордонних справах — найвищий у КНР владний орган відпрацювання зовнішньої політики, що демонструє його імідж сильною людиною з амбітними поглядами.

У рамках підтримки ініціативи ОПОШ уряд Китаю ребрендував та інтегрував різні вже існуючі механізми регіонального співробітництва для сприяння регіональній економічній інтеграції та просуванню своїх національних інтересів на міжнародно-регіональному рівні. Ці механізми співпраці включають Шанхайську організацію співробітництва (ШОС), формати АСЕАН (Асоціація країн Південно-Східної Азії) плюс Китай (10+1), Китай — АСЕАН, Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС), Економічне співробітництво субрегіону Великого Меконгу.

Паралельно з послідовним, скоординованим з рядом ключових країн, що розвиваються, тиском на країни Заходу щодо збільшення свого впливу у МВФ⁷ Китай розпочав розбудову інституційної інфраструктури свого глобального фінансового лідерства. Наразі вона охоплює такі новостворені багатосторонні міжнародні фінансові структури, що нагадують пояси сателітних (дружніх) країн з впливом конфуціанських цінностей навколо давньої, середньовічної та новітньої Піднебесної імперії:

Азійський банк інфраструктурних інвестицій — створений 25 грудня 2015 р. за ініціативи КНР багатосторонній банк розвитку із статутним підписаним капіталом 100 млрд. дол. АБІ прагне сприяти і надавати імпульс розбудові інфраструктури в Азійському мегарегіоні через капітальні позики та технічні послуги. Сьогодні підтвердженими членами АБІ є 102 держави світу,

⁶ Silk Road Fund's 1st investment makes China's words into practice // Xinhua News Agency. — 2015. — April 21 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.chinadaily.com.cn/business/2015-04/21/content_20497821.htm (дата звернення: 30.06.2020).

⁷ У результаті реформи процедури голосування у МВФ, започаткованої у 2010 р. і реалізованої у 2015 р., частка голосів КНР у МВФ збільшилася з 3,81 до 6,16%.

включаючи більшість країн Євразії, Океанії та багато розвинутих країн-донорів, зокрема ключові країни ЄС, Велику Британію, Австралію, Канаду. Серед основних своїх завдань АБІІ визначає допомогу азійським країнам щодо:

- розвитку доріг, залізниць та портів;
- покращення доступу до електроенергії;
- розширення телекомунікаційних послуг;
- розвитку містобудівного планування;
- забезпечення доступу до чистої води та каналізації [8].

Банк прагне, щоб реалізація проєктів за його участю була не лише корисною для місцевих громад, а й мала далекосяжний позитивний вплив на торгівлю в регіоні [8].

Позаяк центральною частиною ОПОШ є розвиток інфраструктурної мережі, саме АБІІ, штаб-квартира якого знаходиться в Пекіні, покликаний очолити реалізацію цієї стратегічної ініціативи КНР на багатосторонньому рівні шляхом сприяння та прискорення розвитку взаємопов'язаної інфраструктури вздовж історичних і нових маршрутів Шовкового шляху за рахунок надання масштабних позик і технічної підтримки.

АБІІ, по суті, є відповіддю Китаю на його розчарування повільними темпами реформування міжнародної фінансової системи. КНР, маючи найбільшу за реальним розміром економіку у світі, навіть після реформи розподілу голосів, що відбулась у 2010—2015 рр., має у МВФ лише 6,16% голосів (тоді як США володіють правом вето), а в АБР — 6,45% голосів проти 15,62% у Японії і 15,51% у США з відповідним правом вето в обох. Відповідно до статуту АБІІ, що дістав назву Статті Угоди⁸, Китай отримав понад 26% голосів завдяки своєму внеску в розмірі 29,78 млрд. дол. і є найбільшим інвестором та найбільшим акціонером банку;

Новий банк розвитку БРІКС — створений у жовтні 2015 р. за спільної ініціативи та участі держав — членів БРІКС для фінансування інфраструктурних проєктів і проєктів сталого розвитку в цих країнах та інших країнах, що розвиваються, з розподіленням капіталом у сумі 50 млрд. дол. і сукупним дозволенням до випуску капіталом у сумі 100 млрд. дол.;

Мультилатеризація Чіангмайської ініціативи⁹ (АСЕАН+3) — формат для багатосторонньої фінансової співпраці та взаємопідтримки за участю країн АСЕАН, Китаю, Японії та Південної Кореї. Це фінансовий пул держав Східної та Південно-Східної Азії обсягом 240 млрд. дол. З часів Азійської фінансової кризи 1997 р. у цьому форматі проводяться щорічні зустрічі на найвищому рівні, а з 1999 р. — регулярні зустрічі міністрів фінансів для вироблення спільних підходів до регіональної співпраці [9]. Створення нового макро-регіонального фінансового формату зумовлене, з одного боку, браком ефективного сприяння від багатосторонніх фінансових та економічних структур,

⁸ Articles of Agreement / АІІВ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.aiib.org/en/about-aiib/basic-documents/articles-of-agreement/index.html> (дата звернення: 23.06.2020).

⁹ У травні 2000 р. на своїй другій зустрічі, що проходила в м. Чіангмай (Таїланд), міністри фінансів АСЕАН+3 оприлюднили план укладання серії двосторонніх своп-угод між центральними банками країн-учасниць про можливий обмін національної валюти на іноземну з метою утримання курсу національної валюти або вирішення короткострокових проблем з ліквідністю при двосторонніх розрахунках.

зокрема МВФ і форуму «Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво», а з іншого, поступовим набуттям Китаєм статусу, фінансових можливостей та амбіцій макрорегіонального і глобального лідера;

Угода про резерв для надзвичайних обставин держав — членів БРІКС (the BRICS Contingency Reserve Arrangement) — пул цих країн ресурсним обсягом 100 млрд. дол., створений за угодою, підписаною державами — членами БРІКС у м. Форталеза (Бразилія) 15 липня 2014 р., набула чинності в липні 2015 р. У рамках угоди передбачається підтримка через забезпечення ліквідності та запобіжні інструменти у відповідь на чинні або потенційні короткострокові тиски на платіжний баланс.

Обидві схеми фінансових пулів націлено на забезпечення альтернатив МВФ у реалізації заходів з протидії міжнародній фінансовій кризі, залучення на багатосторонній основі ресурсів для короткострокових заходів із стабілізації національного платіжного балансу країн-учасниць у разі надзвичайних обставин фінансової кризи. Однак водночас обидві схеми передбачають, що 70% їх кредитування прив'язано до програм МВФ, аби дістати користь від техніко-експертного досвіду останнього та його віддаленості від регіонального політичного суперництва [6, с. 234].

Таким чином, сукупний обсяг фінансових ресурсів, які покриваються суверенними зобов'язаннями держав — учасниць цих трансрегіональних структур фінансового лідерства Китаю, сягає 540 млрд. дол. Проте навіть ця цифра гасне перед нинішнім обсягом золотовалютних резервів Китаю, які (на кінець квітня 2020 р.) дорівнювали близько 3,2 трлн. дол., включаючи 3,09 трлн. дол. інвалютних резервів¹⁰.

Штаб-квартири обох банків (АБІІ та НБР БРІКС) розташовані в Китаї (відповідно, в Пекині та Шанхаї), і саме КНР відіграє ключову роль у їх операціях. Проте, на відміну від валютно-фінансової політики колишньої другої наддержави світу — СРСР, який від самого початку вступив у конфронтацію з Бреттон-Вудською системою й антагонізував своє ставлення до МВФ та Світового банку, намагаючись створити цілком альтернативну валютно-фінансову систему так званої «світової соціалістичної системи господарства» (ми були свідками краху та розпаду цієї системи через її глобальну неконкурентоспроможність), Китай у своїй міжнародній фінансовій політиці реалізує цілком інші принципи, органічно пов'язані з конфуціанським світоглядом, зокрема, основоположним конфуціанським принципом «серединного шляху»:

1) першими угодами обох банків (АБІІ та НБР БРІКС) ще під час їх інституційного становлення стали домовленості про співпрацю з Азійським банком розвитку, який перебуває під контролем США та Японії, і Групою Світового банку, яку контролюють США та їх західні союзники.

Китай використовує два різних підходи до співпраці з традиційними багатосторонніми банками розвитку: більшість (близько 70%) проєктів АБІІ співфінансуються разом з іншими багатосторонніми фінансовими інституціями, які допомагають йому визначати, оцінювати та імплементувати про-

¹⁰ China Foreign Exchange Reserves / Trading Economics [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://tradingeconomics.com/china/foreign-exchange-reserves> (дата звернення: 07.05.2020).

екти, поширюють на них свою політику екологічних і соціальних гарантій, екологічну та соціальну експертизу (стандарти) тощо;

2) АБІІ має найвищий кредитний рейтинг: усі три найбільші міжнародні рейтингові агенції — Moody's, Standard & Poor's і Fitch — присвоїли йому кредитний рейтинг найвищого рівня AAA. Гарантією щодо залучених коштів виступає статутний капітал банку, сформований країнами-засновниками, а також додаткові гарантії, які надано найбагатшими країнами, що не є позичальницями банку;

3) подібно до принципів імплементації стратегічної ініціативи «Один пояс, один шлях», Китай всіляко просуває кооперативну модель міжнародних фінансових відносин, максимально уникаючи конфронтації з іншими акторами світової геополітики. АБІІ, як заявив його президент, представник Китаю, Цзинь Ліцюнь, ніколи не стане суперником для інших багатосторонніх банків розвитку, і додав, що двері банку завжди відкриті для інших учасників, таких як США і Японія¹¹;

4) в АБІІ та НБР БРІКС Китай використовує принципово відмінні моделі управління, зокрема стосовно прийняття управлінських рішень — відповідно, притаманну для багатосторонніх банків розвитку (ББР) з контрольним пакетом у держав-донорів (кредиторів) та для ББР з контрольним пакетом у держав-позичальниць. Якщо в АБІІ Китай забезпечив собі контрольний пакет голосів (26,61% на червень 2019 р.), оскільки, відповідно до ст. 28.2 Угоди про створення АБІІ від 29 червня 2015 р., з важливих питань (включаючи внесення змін до статуту, коригування частки капіталу регіональних членів, збільшення основного капіталу банку, затвердження проєктів за участю АБІІ тощо) необхідно набрати 75% від сукупної кількості голосів¹², то у НБР БРІКС більшість рішень приймаються двома третинами голосів, причому кожна з п'яти держав-учасниць дотепер має рівну кількість голосів — по 20%.

Реалізацію стратегії нового Шовкового шляху спрямовано на прискорення гальмуючого в останні роки зростання національної економіки Китаю через суттєву подальшу активізацію зовнішньої торгівлі та зовнішніх інвестицій КНР. Проте ми не можемо погодитися з вельми поширеною думкою (наприклад, Хонг Ю та інших), що «участь в інфраструктурних проєктах, фінансованих АБІІ, допоможе абсорбувати величезні надлишкові виробничі потужності всередині Китаю в промисловості, будівництві інфраструктури та суміжних галузях» [6, с. 360—361]. За перші чотири з половиною року своєї діяльності АБІІ видав кредитів на суму 17,89 млрд. дол. і, навіть якщо він буде дуже успішним, то в середньостроковій перспективі, за оцінками міжнародних фінансових експертів, зможе видавати інвестиційні позики в сумі до 20 млрд. дол. на рік, що є порівнянним з масштабом кредитування від МБРР Світового банку [10]. Проте лише додатковий попит Ки-

¹¹ В фокусе внимания Китая: АБИИ никогда не станет соперником для других многосторонних банков развития, его дверь всегда открыта для США и Японии // Синьхуа Новости. — 2018. — 17 янв. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://russian.news.cn/2018-01/17/c_136902440.htm (дата звернення: 30.06.2020).

¹² Articles of Agreement / АИВ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.aiib.org/en/about-aiib/basic-documents/articles-of-agreement/index.html> (дата звернення: 05.05.2020).

таю по сталі дорівнює 60 млрд. дол. на рік, аби поглинути надлишкові виробничі потужності всередині країни [10]. При цьому дана цифра виключає надлишкові потужності в цементній, будівельній галузі й важкому машинобудуванні. Отже, фінансово-ресурсний потенціал АБІІ не настільки великий, щоб істотно вплинути на розв'язання проблеми надлишкових потужностей Китаю — навіть якби ця країна була єдиним постачальником для реалізації інфраструктурних проєктів АБІІ, що, звичайно, не є можливим.

Якщо поглянути сьогодні на глобальний ландшафт багатосторонніх банків розвитку з точки зору поєднання наявного фінансового ресурсу (використовуваний капітал) і участі країн-позичальниць у прийнятті рішень (тобто реальної сили їх голосів), то АБІІ розташовуватиметься якраз у «золотій середині», що цілком відповідає конфуціанському принципу «серединного шляху» або «золотої середини». Водночас у НБР БРІКС, де Китай є начебто «першим серед рівних» і поки що не претендує на роль формального лідера, спостерігається явний перекид у бік голосуючої сили й суверенної рівноправності позичальників (перед кредиторами) порівняно з наявними ресурсами банку.

Про фактичне визнання глобальної ролі АБІІ свідчить надання банку 20 грудня 2018 р. статусу спостерігача при Генеральній Асамблеї ООН (ГА ООН), що дає його представникам право брати участь в її сесіях та роботі. Проєкт відповідної резолюції було внесено представником Китаю від імені таких впливових країн, як Велика Британія, Австралія, Канада, Індія, Іспанія, Італія, Південна Африка, Республіка Корея, Росія, Саудівська Аравія, Сінгапур, Швеція, Швейцарія. Пізніше до авторів проєкту резолюції долучились Ізраїль, Бельгія, Нідерланди, Туреччина, а згодом Австрія та Німеччина.

Того ж дня статус спостерігача при ГА ООН було надано і Новому банку розвитку БРІКС, який також базується в Китаї. Як відзначив постійний представник КНР при ООН Ма Чжаосюй, процес здобуття обома банками статусу спостерігачів «продемонстрував рішучість та відповідальність Китаю дотримуватись принципу мультилатералізму та імплементувати Порядок денний ООН для сталого розвитку до 2030 року»¹³.

У цьому контексті навряд чи можна погодитися з твердженням індонезійського дослідника А. Рагаріо, що створення АБІІ є, буцімто, «типовим кроком для набуття регіонального лідерства Китаю у Східній Азії» і це не можна розглядати як просування до лідерства в глобальній політиці [11, с. 111]. Адже суходільний «Економічний пояс Шовкового шляху», фінансово-інвестиційним інструментом реалізації якого виступає АБІІ, проходить якраз поза регіоном Південно-Східної Азії, передусім, через євразійські суходільні маршрути, до Європи.

Згідно з п. 11.1(а) Статуту (базових «Статей Угоди») АБІІ, банк уповноважений інвестувати в проєкти, що реалізуються в будь-якій країні-члені, незалежно від її регіонального чи нерегіонального статусу, якщо відповідний проєкт відповідає цілям та функціям АБІІ¹⁴. Затверджена АБІІ 24 лютого 2018 р. «Стра-

¹³ Two China-based development banks become UNGA observers / Xinhua. — 2018. — Dec. 21 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.xinhuanet.com/english/2018-12/21/c_137688211 (дата звернення: 23.06.2020).

¹⁴ Articles of Agreement / АІІВ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.aiib.org/en/about-aiib/basic-documents/articles-of-agreement/index.html> (дата звернення: 23.06.2020).

тегія фінансування операцій в нерегіональних членах»¹⁵ визначає, що таке фінансування має приносити користь Азії через підтримку, зокрема, міждержавного сполучення або розвитку відновлюваної енергетики в країнах, «географічно близьких і тісно економічно інтегрованих» з Азією. Як вважає дослідник з Гарвардського університету Дж.М. Уолкер, дана стратегія «фактично може стати прямим викликом існуючим банкам розвитку. Іншими словами, якщо банк буде успішним, він може, зважаючи на поточний попит на інфраструктурні витрати внаслідок урбанізації нинішнього століття, кинути прямий виклик Світовому банку та, ймовірно, прискорити його швидкий занепад» [10]. На думку Чжунчжоу Пена і Соу Кіт Тока з Мельбурнського університету (Австралія), через АБІІ Китай пропонує «структуру справедливого управління», в якій права голосу в міжнародних (фінансових) інституціях, таких як МВФ і СБ, відповідатимуть нинішній «новій географії» економічної діяльності та багатства [12]. Отже, йдеться про просування Пекіном на глобальному рівні власне «китайської нормативної сили» та «китайського нормативного порядку».

АБІІ пообіцяв бути «чистим, струнким і зеленим», тобто суворо дотримуватися стандартів діяльності провідних багатосторонніх банків розвитку, таких як Світовий банк, АБР, ЄБРР тощо, у сферах запобігання корупції, пільгового кредитування допомоги країнам, що розвиваються, та природо-користування [8]. Однак чимало, передусім, західних та прозахідних дослідників і неурядових організацій висловлюють занепокоєння, що банк недостатньо виконує свої екологічні та соціальні зобов'язання [13]. Зокрема, 14 міжнародних неурядових організацій, що базуються переважно у США, їх країнах — союзниках по НАТО та країнах, що мають особливі відносини із США (Грузія, Філіппіни тощо), і спеціалізуються у сфері контролю за діяльністю міжнародних банків, транснаціональних корпорацій та екологічного права, у березні 2018 р. звернулися з відкритим гостро критичним листом до керівництва АБІІ. У ньому висловлюється занепокоєння засадничими принципами, підходами та процедурними механізмами, пропонованими банком у сфері публічної підзвітності та відносин з громадськістю¹⁶. Зокрема, йдеться про нехтування банком при розробці механізмів своєї політики щодо людей, життєві інтереси яких можуть зачіпати проекти АБІІ, таких принципів, як «доступність, прозорість та легітимність»¹⁷.

Серед найбільш серйозних критичних зауважень, зокрема, відзначалися:

1) вилучення з розгляду банком скарг громадян та їх спільнот щодо тих проектів, які співфінансуються разом з іншими міжнародними фінансовими інституціями (МФІ), у разі, якщо АБІІ погодився на застосування в екологічній та соціальній політиці щодо конкретного проекту незалежного механізму підзвітності відповідній МФІ;

¹⁵ Strategy on Financing Operations in Non-Regional Members / AIIB. — 2018. — Feb. 24 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://www.aiib.org/en/policies-strategies/_download/financing-operations/Strategy-on-Financing-Operations-in-Non-regional-Members.pdf

¹⁶ AIIB's proposed accountability mechanism needs improvement. — Washington : Bank Information Center. — 2018. — March [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://bankinformationcenter.org/en-us/update/comments-on-aiibs-draft-complaints-handling-mechanism>

¹⁷ Там само.

2) вилучення з розгляду скарг від тих скаржників, які одержують консультаційну чи фінансову допомогу від «немісцевого» громадянського суспільства, тобто іноземних чи міжнародних організацій, якщо тільки таку допомогу «адекватно не обґрунтовано»¹⁸;

3) штучно ускладнена та жорстка процедурна система реєстрації скарг, яку, на думку зазначених неурядових організацій, орієнтовано переважно на консультації з клієнтами банку, а не з самими скаржниками;

4) практика публікації у відкритому доступі не всіх документів, що стосуються поданої скарги (саме такий стандарт запроваджено у Світовому банку, Азійському банку розвитку, ЄБРР та ряді інших ББР), а лише їх резюме, що серйозно ускладнює громадський моніторинг ходу розгляду поданих скарг;

5) недостатня незалежність механізму розгляду скарг від втручання або ухвали ради керуючих банку, зокрема наявність процедурної можливості з боку ради керуючих проігнорувати висновок відповідальної за такий розгляд служби банку (в особі керуючого директора відділу відповідності, ефективності та доброчесності) щодо обґрунтованості скарги та запропоновані цією службою рекомендації для виправлення ситуації з порушенням прав скаржника;

б) заборона на включення зовнішніх зацікавлених сторін до процедур добору ключового персоналу банку, що, на думку вищезазначених неурядових організацій, також завдає шкоди незалежності механізму розгляду скарг.

Друге і третє зауваження неурядових організацій були враховані при ухваленні 7 грудня 2018 р. публічної інструкції банку «Політика щодо людей, життєві інтереси яких можуть зачіпати відповідні проекти», яка набула чинності 31 березня 2019 р.¹⁹ Частково було також ураховано перше зауваження: АБІ взяв на себе зобов'язання щодо тісної координації з відповідною співфінансуючою МФІ свого процедурного механізму розгляду скарг, а також звітування перед радою директорів банку стосовно результатів такого розгляду. Решту суттєвих зауважень враховано не було.

Даний приклад свідчить, що АБІ дуже уважно ставиться до критичних меседжів та зауважень, які надходять від західних партнерів не лише через міжурядові, а й через неурядові канали. Зокрема, АБІ в цілому успішно адаптувався до «особливо чутливих» для Заходу тем і сфер, підкреслюючи належний рівень прозорості, екологічних та соціальних стандартів своєї діяльності. Про це говорять дуже високі рейтинги АБІ (рівня ААА) від провідних світових рейтингових агентств Fitch, Moody's і Standard & Poor's.

На відміну від своїх західних колег (МВФ, Світового банку, ЄБРР та ін.), АБІ пропонує альтернативний підхід до розвитку, не пов'язуючи надання позик на розвиток інфраструктури з громадянсько-правовими і внутрішніми політико-режимними проблемами країн-реципієнтів, що часто є передумовою кредитування з боку інших багатосторонніх донорських установ.

Важливою ознакою регіональної фінансової політики Пекіна є особливий акцент на багатосторонньому форматі відносин і нормативного регулю-

¹⁸ Там само.

¹⁹ АІІВ Policy on the Project-affected People's Mechanism (Dec. 7, 2018). — Beijing : The Asian Infrastructure Investment Bank [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://www.aiib.org/en/policies-strategies/_download/project-affected/PPM-policy.pdf

вання. Адже міжнародні переговори в такому форматі часто мають більший шанс на успіх у вирішенні гострих викликів сучасного розвитку, ніж двосторонні [13, р. 6]. Це є особливо характерним для Азії, де інститути регіональної інтеграції мають значно більший потенціал для вдосконалення, ніж, наприклад, у рамках ЄС, який в останні роки, особливо після Brexit і викликів коронавірусної пандемії, зіштовхнувся з проблемою певної «втоми від інтеграції».

Сьогодні Китай успішно використовує багатосторонній формат співпраці з країнами як Південно-Східної Азії, так і Центрально-Східної Європи (16+1). Про це свідчить початок китайськими і сербськими фахівцями будівельних робіт з модернізації швидкісної залізничної гілки Белград — Будапешт (320 км), яка є одним з найбільших інфраструктурних проектів на Південному Сході Європи і являє собою відгалуження залізничного пан'європейського коридору № 10 у рамках ОПОШ (підготовка проекту велася з 2014 р.)²⁰

Процес кредитування в АБР значною мірою залежить від схвалення позик радою директорів, які мають статус резидента. Таким чином, рада директорів АБР регулярно зустрічається і приймає рішення із затвердження позик, а це означає, що процес їх надання істотно розтягується в часі. Натомість, члени ради директорів АБІ (крім, звичайно, китайського директора) мають статус нерезидентів, а тому нерідко делегують повноваження щодо затвердження позик президенту банку (табл.). Це дозволяє скоротити бюрократичні процедури ухвалення позики і, таким чином, прискорює процес кредитування. Подібна практика діє, зокрема, в Латиноамериканському банку розвитку, відомому як Андська корпорація розвитку (створена в 1970 р.)²¹ У випадку АБІ це надає додаткові важелі впливу саме представнику Китаю.

Велика Британія була першою великою розвинутою західною країною, яка приєдналася до контрольованого Китаєм АБІ, і це було символічним кроком у плані залучення до банку інших розвинутих азійських та неазійських країн. Німеччина, Франція, Італія серед багатьох інших європейських країн, а також Австралія, Південна Корея та Ізраїль, які є близькими союзниками США, незабаром приєдналися до Великої Британії та оголосили про своє рішення добитися членства в АБІ. Така гонитва серед неазійських розвинутих країн стрімко перетворила АБІ з потенційно регіональної фінансової організації на банківську організацію з глобальними охопленням та перспективою.

Тим часом США вирішили не вступати до АБІ, неодноразово висловлюючи занепокоєння щодо його спроможності досягти достатньо високих стандартів корпоративного управління, а також ставлячи під сумнів структуру організації, процедуру кредитування, екологічні та соціальні гарантії при наданні позик. США сприймають АБІ як фінансово-інститу-

²⁰ Китай возводит скоростную ж/д ветку Белград — Будапешт // РЖД-Партнер. — 2020. — 18 июня [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.rzd-partner.ru/zhd-transport/news/kitay-vozdodit-skorostnuyu-zh-d-vetku-belgrad-budapesht/> (дата звернення: 23.06.2020).

²¹ Banco de Desarrollo de América Latina (15 de junio de 2020). Composición del Directorio de CAF. Período 2020—2023 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.caf.com/media/1011/composicio-n-del-directorio-de-caf-peri-odo-2020-2023-20200618.pdf>

Переваги і недоліки АБІІ відносно АБР

Характеристики	АБР	АБІІ
Рік заснування	1966	2015
Місцезнаходження штаб-квартири	Маніла, Філіппіни	Пекін, Китай
Кількість держав-членів	68	82 + 20 держав із статусом перспективного члена
Статутний капітал	163,5 млрд. дол.	100 млрд. дол.
Головні акціонери	Японія, США, Китай, Індія, Австралія	Китай, Індія, Росія, Німеччина, Південна Корея
Частка голосів регіональних членів	65%	75%
Статус ради директорів	Резидентський	Нерезидентський
Хто ухвалює рішення про надання позик	Рада директорів	Рада директорів з можливістю делегування права президенту АБІІ
Можливість надання довгострокових «м'яких» позик (за пільговими ставками) середньорозвинутим країнам-членам	Відсутня	Присутня

Джерело: складено автором за [11; 14] і даними офіційних веб-сайтів АБР (<https://www.adb.org>) та АБІІ (<https://www.aiib.org>) (дата звернення: 24.06.2020).

ційний засіб Китаю поширити свій економічний вплив по всій Азії. Уряд США вважає, що АБІІ під керівництвом Китаю не працюватиме в гармонії зі Світовим банком, МВФ і АБР та оскаржуватиме міжнародний фінансовий порядок, у якому домінує Захід. Керуючись такими міркуваннями, уряд США чинив дипломатичний тиск на своїх близьких союзників не приєднуватися до АБІІ²². У досить рідкісній критиці політики Великої Британії уряд США висловив свої засмучення і розчарування з приводу її кроку приєднатися до АБІІ. При цьому, як заявив газеті Financial Times представник уряду США, «ми насторожено ставимося до тенденції постійного пристосування до дій Китаю, що є не найкращим способом залучення цієї зростаючої потуги» [15].

Масовий похід традиційних союзників США за членством в АБІІ, що відбувся невдовзі після подання до нього заявки Великої Британії, незважаючи на ризик образити Вашингтон, спонукав авторитетне міжнародне видання The Economist до такого коментаря: «Китай виграв, заручившись підтримкою американських союзників не лише в Азії, а і в Європі, залишивши Америку виглядати упертою і неефективною»²³. Крім того, Л. Сам-

²² China on the world stage: a bridge not far enough // The Economist. — 2015. — March 21 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.economist.com/node/21646746/print> (дата звернення: 29.05.2020).

²³ The Asian Infrastructure Investment Bank: the infrastructure gap // The Economist. — 2015. — March 21 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.economist.com/node/21646740/print> (дата звернення: 29.05.2020).

мерс, ексміністр фінансів США і колишній президент Гарвардського університету, рішуче стверджував, що урядова політика США щодо керованого Китаєм АБП була неправильною, і звернувся до американського уряду із закликом переглянути його глобальну економічну політику. У статті, опублікованій 6 квітня 2015 р. у *Washington Post*, він заявив: «Минулий місяць може бути згаданий як момент, коли США втратили свою роль гаранта світової економічної системи. <...> І я не можу згадати жодної події після Бреттон-Вудса, порівнянної з цим поєднанням зусиль Китаю створити велику нову інституцію та невдачею Сполучених Штатів переконати десятки своїх традиційних союзників, починаючи з Британії, залишатись осторонь» [16].

США побоюються, що справжнім наміром Китаю у створенні АБП може бути заміна фінансової архітектури, в якій домінує і нормативні правила для якої визначає Захід, на регіональну та світову фінансову систему, орієнтовану на Китай [17].

Утім, уряд Китаю неодноразово заявляв, що АБП доповнює існуючі регіональні та міжнародні фінансові системи і тісно співпрацюватиме з наявними в регіоні багатосторонніми організаціями розвитку. Китай стверджує, що замість того, щоб прагнути замінити функції та роль існуючих міжнародних банківських інституцій, АБП вивчатиме досвід з найкращої практики цих інституцій [6, с. 362].

У свою чергу, всі основні багатосторонні інституції розвитку заявили, що вони працюватимуть з АБП у наданні позик та обміні своєю професійною експертизою задля побудови дуже потрібної інфраструктури в регіоні. Хоча АБП буде важко уникнути конкуренції з існуючими міжнародними організаціями у фінансуванні інфраструктурних проєктів, ринок інфраструктурного будівництва є достатньо великим, щоб конкуренція між АБП, Світовим банком та АБР відбувалася в приязній та конструктивній атмосфері.

Зважаючи на те, що статус спостерігача для міжнародних фінансових установ уже запроваджено при раді керуючих Нового банку розвитку БРІКС, вважаємо, що у короткостроковій перспективі можна очікувати переходу в практичну площину питання про надання статусу спостерігача при АБП Міжнародному валютному фонду і багатостороннім банкам розвитку, які співпрацюють з АБП, зокрема Світовому банку, АБР, ЄБРР, Європейському інвестиційному банку та ін.

Як визнають дослідники Королівського інституту міжнародних відносин «Егмонт» (Брюссель), «...західні спостерігачі в цілому стежили за первісною еволюцією банку з почуттям підозри. Вони побоювалися, що АБП проводитиме поблажливу соціальну та екологічну політику (таким чином, ставлячи традиційні стандарти МБР під ризик зниження). Можна стверджувати, однак, що еволюція АБП довела, що більшість, коли не всі з цих тверджень, виявилися помилковими» [13, р. 3]. Зокрема, вони визнають належну увагу банку до багатьох тематичних сфер, притаманних сучасній політиці розвитку, таких як проблематика зміни клімату, гендерні питання, біорозмаїття та екосистеми, міграція, трудове право, права корінних народів, а також «значний акцент» АБП на прозорості своєї діяльності [13, р. 3].

Як зазначає С. Патрик з Ради з міжнародних відносин, одного з найвпливовіших аналітичних центрів США, «найгірші побоювання щодо відтягування новоствореним АБІІ фінансових ресурсів від своїх конкурентів не підтвердилися» [18]. Під час свого становлення АБІІ навіть залучив у ролі радників щойно звільнених провідних американських експертів Світового банку Н. Ліхтенштейн, котра взяла активну участь у розробці статуту та ключових структур нового банку, і С.Ф. Лінтнера, який керував розробкою проекту екологічних та соціальних нормативів діяльності нового банку [10]. Отже, керівні принципи АБІІ не є унікальними чи конфліктними до існуючої глобальної фінансової системи, а узгоджуються з аналогічною політикою інших великих банків розвитку.

Можна стверджувати, що за останнє десятиріччя ЄС поступово прийшов до більш сприятливого та розуміючого підходу щодо Китаю. Це не означає, проте, що він відмовляється від свого підходу в зовнішніх відносинах з позицій «нормативної сили» [13, с. 2], сприяючи дотриманню та поширенню ліберальної системи цінностей. Однак світова фінансова криза і динамічні зміни в балансі сил між полюсами світової політики та геоекономіки примусили ЄС дещо пом'якшити свій нормативно-ціннісний підхід щодо Китаю і своє ставлення до його стратегічних економічних, фінансових та інституціональних ініціатив. Якісні зрушення в напрямі більш прагматичного і менш ідеологічно та ціннісно вибагливого підходу намітилися вже з Копенгагенського саміту ЄС 2009 р. «Китайська стратегія» ЄС нині активно наголошує на принципах «залучення» та «взаємності» [13, с. 1]. І такий наголос дедалі більше посилюється на фоні скептичного ставлення американської адміністрації Д. Трампа до багатосторонніх форматів співробітництва, у тому числі зі своїми близькими союзниками, про що свідчать, зокрема, вихід США з преференційної торговельної угоди про Транстихоокеанське партнерство, послаблення цементуючої ролі США в НАТО, озвучений президентом США намір вийти із Всесвітньої організації охорони здоров'я²⁴, що загрожує непередбачуваними наслідками для світової біосоціальної безпеки, тощо.

Виходячи зі стратегічної мети ЄС щодо диверсифікації транспортних маршрутів між Європою та Східною Азією, слід очікувати, що участь представників 19 країн ЄС в управлінських структурах та діяльності АБІІ спрямовуватиметься на реалізацію його потенціалу поступово змінювати ситуацію, коли переважна більшість сухопутних шляхів (включаючи залізничне та автомобільне сполучення) між Східною Азією і Європою проходять через Росію. Зважаючи на те, що АБІІ є головним багатостороннім міжнародним каналом, який фінансує мегапроект ОПОШ (мета якого — посилити фізичний взаємозв'язок між Східною Азією і Європою сухоходом), ЄС може використовувати свої важелі впливу всередині банку, аби підштовхнути до фінансування проектів, що відповідають даній меті. Якщо торгівля між ЄС і Китаєм поступово перейде на наземні маршрути завдяки розгортанню ОПОШ, буде критично важливим гарантувати, що не всі маршрути про-

²⁴ США припиняють відносини з ВООЗ через ситуацію з коронавірусом // Європейська правда. — 2020. — 30 трав. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/05/30/7110528/> (дата звернення: 23.06.2020).

йдуть територією Росії, аби остання не набула додаткових важелів впливу щодо ЄС (або Китаю), тим самим ще більше обмежуючи в геополітичному плані можливість європейців для маневру.

Слід зазначити, що вихід Великої Британії з ЄС дещо ускладнить координацію представників його держав-членів у раді керуючих АБІ й неминуче вплине на здатність вироблення консолідованої позиції зазначених представників. Справа в тому, що в раді директорів банку представлені по одному директору від групи держав — членів єврозони і від групи європейських держав, де разом Великою Британією, Ісландією, Норвегією та Швейцарією представлено п'ять держав-членів, що зберігають свою національну валюту: Данію, Польщу, Румунію, Угорщину, Швецію. Зважаючи на те, що відтепер Велика Британія проводитиме конкурентну до ЄС зовнішньоекономічну та валютно-фінансову політику, слід очікувати зростання напруження у цій виборчій групі та можливих розбіжностей у позиціях директора-британця, його заступників (представників Швеції та Норвегії) і більшості, представленої державами — членами ЄС²⁵.

На нашу думку, серйозною і досить поширеною помилкою буде розгляд політики Китаю на пострадянському просторі та європейському напрямі виключно у прив'язці до стратегічної вісі Пекін — Москва. Адже прикметно, що на перших оприлюднених китайською стороною картах, присвячених ініціативі «Один пояс, один шлях», «пояс» оминав територію Росії, з'єднуючи Китай з Європою через Центральну Азію, Каспійське море / Іран, Південний Кавказ і Туреччину. Лише пізніше на карту було додано альтернативні залізничні маршрути через Росію, зокрема маршрут залізничного сполучення Стамбул — Москва. Це свідчить про початкові побоювання Пекіна щодо несумісності між Євразійським економічним союзом та ОПОШ [13, с. 2].

Отже, це відкриває Києву певний простір для власних ініціатив і маневрування, активної гри на геополітичних та гео економічних протиріччях між великими акторами євразійської мегаконтинентальної політики. На особливу увагу заслуговує досвід співпраці з АБІ Республіки Білорусь. Північно-західна сусідка України стала повноправним членом АБІ 17 січня 2019 р. Того самого року сторони розпочали підготовку пілотного проекту з реконструкції автомобільної дороги Р46 Лепель — Полоцьк — кордон Росії. Таким чином, Білорусь стала першою європейською державою, з якою банк розпочав співпрацю з інфраструктурного фінансування. Серед перспективних напрямів подальшої співпраці Білорусі з АБІ: розвиток інфраструктури китайсько-білоруського індустріального парку «Великий камінь» (у 25 км від Мінська), реконструкція ділянки траси М1/Е30 Брест — Мінськ — кордон Росії, реалізація за участю білоруських банків проектів у виробничому секторі економіки²⁶.

²⁵ Board of Directors. — Beijing : The Asian Infrastructure Investment Bank [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/board-directors/board-members/index.html> (дата звернення: 23.06.2020).

²⁶ О первом официальном визите группы Азиатского банка инфраструктурных инвестиций в Республику Беларусь / Министерство финансов Республики Беларусь. — 2019. — 15 мая [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.minfin.gov.by/special/ru/ministry/international_cooperation/events/5dbd5672756545de.html (дата звернення: 05.2020).

18 червня 2020 р. завершився процес висунення кандидатур на пост президента банку. Єдиний кандидат на цей пост Цзинь Ліцюнь, чинний президент АБІ, був запропонований на другий термін членом ради керуючих АБІ від Китаю, міністром фінансів КНР Лю Кунем. Отже, 28 липня 2020 р. на V щорічному засіданні ради керуючих АБІ буде підтверджено повноваження Цзинь Ліцюня, а його другий президентський термін розпочнеться 16 січня 2021 р.²⁷ Таким чином, Китай міцно тримає найвищий керівний пост в АБІ, й наразі немає жодних підстав сумніватися, що вплив Пекіна на політику АБІ й надалі залишатиметься винятковим і вирішальним.

ВИСНОВКИ

Створений за ініціативи та під егідою Китаю Азійський банк інфраструктурних інвестицій за своїми природою, стратегією, складом членства (включаючи Велику Британію, 19 країн — членів ЄС, Австралію, Канаду, Швейцарію, а також Бразилію і ПАР як перспективних членів), напрямками та обсягами діяльності є міждержавною багатосторонньою фінансовою інституцією не регіонального, а глобального характеру, отже, по суті, інституційним «вістрям» реалізації стратегічної геоекономічної ініціативи Китаю «Один пояс, один шлях».

Оскільки жодне з важливих рішень банку не може бути ухвалено без згоди КНР та його китайського президента, йдеться про засновану на конфуціанських принципах кооперативну модель взаємовідносин і врегулювання конфліктів (суперечок), яку від свого заснування проводить АБІ щодо інституцій та агентів Бреттон-Вудської системи міжнародних валютно-фінансових відносин та діючого дотепер світового фінансового порядку, що досі перебуває під гегемонією Заходу. Водночас Китай послідовно просуває через АБІ свої геостратегічні інтереси щодо поступового зміцнення незалежності та ефективності нових інституційних форматів регіональної та світової фінансової системи, в яких реалізується формальне чи неформальне лідерство Пекіна. Він використовує принципово відмінні моделі управління, зокрема, стосовно прийняття управлінських рішень в АБІ та НБР БРІКС: відповідно, притаманну для багатосторонніх банків розвитку з контрольним пакетом у держав-донорів (кредиторів) і для ББР з контрольним пакетом у держав-позичальниць.

Лондон, Брюссель і країни ЄС, включаючи сусідів України Польщу, Угорщину та Румунію, намагаються застосовувати свій внутрішній консолідований вплив на процес прийняття рішень в АБІ для просування альтернативних суходільних проєктів транспортних маршрутів із Східної Азії до Європи, які б зменшили залежність від Росії, — передусім через Центральну та Передню Азію. Західні політики та експерти конструктивне сприйняття діяльності АБІ також пов'язують з перспективою «прискорення демократизації Китаю, якщо він хоче бути вартим довіри і продовжувати керувати даною інституцією» [10].

²⁷ 2020 Presidential Election. — Beijing: The Asian Infrastructure Investment Bank [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.aiib.org/en/about-aiib/governance/2020-Presidential-Election/index.html> (дата звернення: 23.06.2020).

На нашу думку, Україна має набути більш активної ролі в архітектурі стратегічних відносин на Євразійському мегаконтиненті, що наразі динамічно трансформується, і, використовуючи свою регіональну вагу, геополітичну роль та геостратегічний транзитний потенціал, виступити активним і впливовим суб'єктом у чотирикутнику «США — ЄС — Росія — Китай».

Наразі можна констатувати практичну готовність АБІ до фінансування проєктів розвитку об'єктів трансконтинентальної транспортної та логістичної інфраструктури в країнах Центральної та Східної Європи, включаючи Україну, що актуалізує питання доцільності майбутнього вступу нашої держави до АБІ.

Виходячи з викладеного, актуальними завданнями міжнародної (зовнішньої) фінансової політики України, на нашу думку, є:

- поєднання фінансового співробітництва України із Світовим банком з інституційною та проєктною участю в АБІ, забезпечення участі України у спільних проєктах АБІ та Світового банку, зокрема, у рамках реалізації інфраструктурного мегапроєкту «Один пояс, один шлях»;
- вивчення досвіду Білорусі як першої європейської держави, що одержала фінансування від АБІ на реалізацію інфраструктурного проєкту, з урахуванням мандату банку на фінансування інфраструктури в галузях транспорту, енергетики, житлово-комунального господарства та урбанізації;
- проведення дипломатичних консультацій, зокрема, на рівні радників з економічних питань Посольства України в КНР і радників з економічних та фінансових питань посольств держав — членів ЄС, що є членами АБІ, в Пекіні (з можливим залученням Пекінського офісу Європейського інвестиційного банку, що співпрацює з АБІ) з метою вироблення консолідованої позиції стосовно доцільності вступу до АБІ та можливих напрямів співпраці України з цим багатостороннім банком розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Сведенцов В.Л.* Новые международные региональные банки развития и интересы России // Мир новой экономики. — 2017. — № 1. — С. 55—59.
2. *Wang H.* The New Development Bank and the Asian Infrastructure Investment Bank: China's Ambiguous Approach to Global Financial Governance // Development and Change. — 2019. — No. 50 (1). — P. 221—244.
3. *Helleiner E., Wang H.* Limits to the BRICS' challenge: credit rating reform and institutional innovation in global finance // Review of International Political Economy. — 2018. — Oct. 15 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://doi.org/10.1080/09692290.2018.1490330>
4. *Babones S., Aberg J.H.S., Hodzi O.* China's Role in Global Development Finance: China Challenge or Business as Usual? // Global Policy. — 2020. — Feb. 26 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12802>
5. *Jacques M.* When China Rules the World: The End of the Western World and the Birth of a New Global Order. — 2nd Ed. — London : Penguin Books, 2012. — 812 p.
6. *Hong Yu.* Motivation behind China's 'One Belt, One Road' Initiatives and Establishment of the Asian Infrastructure Investment Bank // Journal of Contemporary China. — 2017. — Vol. 26. — No. 105. — P. 353—368.
7. *Чэнь Сяо, Сазонов С.Л.* Азиатский банк инфраструктурных инвестиций как основа сотрудничества Большой Евразии—2030 // Большая Евразия: развитие, безопасность, сотрудничество. — 2018. — Вып. 1. — Ч. 1. — С. 355—358.
8. *Lean, Clean and Green: A new model of multilateral development bank for building infrastructure in Asia and beyond — An interview with AIIB President Jin Liqun* // Journal

- of Infrastructure, Policy and Development. — 2018. — Vol. 2. — No. 1. — P. 1—10 (doi: 10.24294/jipd.v2i1.548).
9. Амиров В. Истоки и эволюция Чиангмайской инициативы // Международная жизнь. — 2010. — № 10 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <https://interaffairs.ru/jauthor/material/324>
 10. Walker J.M. Definition, Mission and Economic Benefits of The Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) // The Voxjax. — 2019. — May 10 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <https://voxjax.wordpress.com/2019/05/10/definition-mission-and-economic-benefits-of-the-asian-infrastructure-investment-bank-aiib/>
 11. Raharyo A. Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) as an Instrument for Regional Leadership of China in the East Asia Region // AEGIS. — 2018. — Vol. 2. — No. 2. — P. 109—124 (doi: 10.33021/aegis.v2i2.422).
 12. Peng Zhongzhou, Tok Sow Keat. The AIIB and China's Normative Power in International Financial Governance Structure // Chinese Political Science Review. — 2016. — Vol. 1. — P. 736—753.
 13. Huijskens F., Turcsanyi R., Ujvari B. The EU in the AIIB: taming China's influence from within // Security Policy Brief. — 2017. — No. 86 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2017/05/SPB86.pdf?type=pdf>
 14. Kawai M. Asian Infrastructure Investment Bank in the Evolving International Financial Order / Asian Infrastructure Investment Bank: China as Responsible Stakeholder ; [D. Bob (Ed.)]. — Washington : Sasakawa Peace Foundation USA, 2015 — P. 5—25.
 15. Dyer G., Parker G. US attacks UK's «constant accommodation» with China // Financial Times. — 2015. — March 12 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.ft.com/cms/s/0/31c4880a-c8d2-11e4-bc64-00144feab7de.html#axzz3WaYUeVoe>
 16. Summers L. The US may have lost its role as the world's economic leader // The Washington Post. — 2015. — April 6 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.businessinsider.com/larry-summers-the-us-has-lost-its-role-as-the-worlds-economic-leader-2015-4>
 17. Remarks by the President in State of the Union Address. — Washington : White House. 2015. — Jan. 20 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/01/20/remarks-president-state-union-address-january-20-2015>
 18. Patrick S.M. AIIB: Is the Chinese-led Development Bank a Role Model? // Council on Foreign Relations. — 2018. — June 25 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <https://www.cfr.org/blog/aiib-chinese-led-development-bank-role-model>

Стаття надійшла 01.07.2020

REFERENCES

1. Svedentsov V. New International Development Banks and the Interests of Russia. *The World of New Economy*, No. 1, 2017, pp. 55-59 [in Russian].
2. Wang H. The New Development Bank and the Asian Infrastructure Investment Bank: China's Ambiguous Approach to Global Financial Governance. *Development and Change*, No. 50 (1), 2019, pp. 221-244.
3. Helleiner E., Wang H. Limits to the BRICS' challenge: credit rating reform and institutional innovation in global finance. *Review of International Political Economy*, Oct. 15, 2018, available at: <https://doi.org/10.1080/09692290.2018.1490330>
4. Babones S., Aberg J.H.S., Hodzi O. China's Role in Global Development Finance: China Challenge or Business as Usual? *Global Policy*, Feb. 26, 2020, available at: <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12802>
5. Jacques M. When China Rules the World: The End of the Western World and the Birth of a New Global Order. 2nd Ed., London, Penguin Books, 2012.
6. Hong Yu. Motivation behind China's 'One Belt, One Road' Initiatives and Establishment of the Asian Infrastructure Investment Bank. *Journal of Contemporary China*, Vol. 26, No. 105, 2017, pp. 353-368.
7. Chen Xiao, Sazonov S. Asian Infrastructure Investment Bank as a Framework for Greater Eurasia-2030 cooperation. *Greater Eurasia: Development, Security, Cooperation*, Iss. 1, 2018, pp. 355-358 [in Russian].

8. Lean, Clean and Green: A new model of multilateral development bank for building infrastructure in Asia and beyond – An interview with AIIB President Jin Lique. *Journal of Infrastructure, Policy and Development*, Vol. 2, No.1, 2018, pp. 1-10 (doi: 10.24294/jipd.v2i1.548).
9. Amirov V. Origins and evolution of the Chiang Mai Initiative. *International Affairs*, No. 10, 2010, available at: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/324> [in Russian].
10. Walker J.M. Definition, Mission and Economic Benefits of The Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB). *The Voxjox*, May 10, 2019, available at: <https://voxjox.wordpress.com/2019/05/10/definition-mission-and-economic-benefits-of-the-asian-infrastructure-investment-bank-aiib/>
11. Raharyo A. Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) as an Instrument for Regional Leadership of China in the East Asia Region. *AEGIS*, Vol. 2, No. 2, 2018, pp. 109-124 (doi: 10.33021/aegis.v2i2.422).
12. Peng Zhongzhou, Tok Sow Keat. The AIIB and China's Normative Power in International Financial Governance Structure. *Chinese Political Science Review*, Vol. 1, 2016, pp. 736-753.
13. Huijskens F., Turcsanyi R., Ujvari B. The EU in the AIIB: taming China's influence from within. *Security Policy Brief*, No. 86, 2017, available at: <http://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2017/05/SPB86.pdf?type=pdf>
14. Kawai M. Asian Infrastructure Investment Bank in the Evolving International Financial Order, in: *Asian Infrastructure Investment Bank: China as Responsible Stakeholder*. D. Bob (Ed.). Washington, Sasakawa Peace Foundation USA, 2015, pp. 5-25.
15. Dyer G., Parker G. US attacks UK's «constant accommodation» with China. *Financial Times*, March 12, 2015, available at: <http://www.ft.com/cms/s/0/31c4880a-c8d2-11e4-bc64-00144feab7de.html#axzz3WaYUeVoe>
16. Summers L. The US may have lost its role as the world's economic leader. *The Washington Post*, April 6, 2015, available at: <http://www.businessinsider.com/larry-summers-the-us-has-lost-its-role-as-the-worlds-economic-leader-2015-4>
17. Remarks by the President in State of the Union Address. Jan. 20, 2015, Washington, White House, available at: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/01/20/remarks-president-state-union-address-january-20-2015>
18. Patrick S.M. AIIB: Is the Chinese-led Development Bank a Role Model? *Council on Foreign Relations*, June 25, 2018, available at: <https://www.cfr.org/blog/aiib-chinese-led-development-bank-role-model>

Received on July 1, 2020

Igor Piliaiev, Dr. Sci. (Polit.),

Leading Researcher of the Sector of International Financial Research,
Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine,
26, Panasa Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

ASIAN INFRASTRUCTURE INVESTMENT BANK:
ROLE AND TRENDS OF INFLUENCE
ON THE INTERNATIONAL FINANCIAL SYSTEM

The role of the Asian Infrastructure Investments Bank (AIIB) in the system of international financial relations is studied, the state and trends of its influence on the institutional and structural transformation of regional and global leadership are determined. The interdisciplinary-synergetic approach is applied, which combines the latest achievements of political economy, theory of international relations, global studies and transitology. Restructuring the international financial system in the context of strengthening both China's leadership position and the East Asian region's role in the world economy and politics are analyzed. For the first time in the national academic literature the reasons for establishment, role and impact of AIIB on contemporary processes of regionalization and globalization are systemically investigated. The com-

parative analysis identified the advantages and disadvantages of the newly established development bank compared to the Asian Development Bank and other international financial institutions. The peculiarities of the decision-making mechanism in AIIB, especially regarding lending for infrastructure projects, in the context of influences on the bank's policy by member states, international financial and non-governmental institutions are revealed. It is proved that AIIB by its nature, strategy, membership, areas and scope of activities is an interstate multilateral financial institution not regional but global in nature and, in fact, the institutional «tip» of China's strategic geoeconomic initiative «One Belt, One Road». A conclusion is made about AIIB's practical readiness to finance projects for the development of transcontinental transport and logistics infrastructure in Central and Eastern Europe, including Ukraine, that raises the question of the feasibility of future accession of our country to AIIB. The expediency of combining the Ukraine — World Bank financial cooperation with the institutional and project participation in AIIB is substantiated.

Keywords: *Asian Infrastructure Investment Bank; Bretton Woods system; international financial institutions; development banks; global leadership.*